

УДК 811.161.2'373.232.1:316.77

*Лариса Зеленко, Олег Пархітько*



## БОКСЕРСЬКІ ПРИЗВИСЬКА ЯК ВИЯВ МІФОТВОРЧОСТІ В СУЧАСНІЙ МАСОВІЙ КУЛЬТУРІ

*У статті здійснено спробу проаналізувати досі не досліджене семантичне поле боксерських прізвиськ, виявити функціональну парадигму боксерських прізвиськ у сучасній масовій культурі.*

*Ключові слова:* прізвисько, масова культура, принципи номінації, бренд.

*В статье предпринята попытка проанализировать еще не исследованное семантическое поле боксерских прозвищ, определить функциональную парадигму боксерских прозвищ в современной массовой культуре.*

*Ключевые слова:* прозвище, массовая культура, принципы номинации, бренд.

*There has been made an attempt to analyse the unresearched semantic field of boxing nicknames in the article, to define the functional paradigm of boxing nicknames in the modern mass culture.*

*Key words:* nickname, mass culture, the principles of nomination, brand.

Прізвиська є своєрідним різновидом антропонімів. Н. Подольська зазначає, що прізвисько — це додаткове ім'я, яке дає людині її оточення у зв'язку з характерними рисами, обставинами життя або за аналогією до якихось інших реалій [5, 115].

Ще в 70-ті роки ХХ ст. з'являються дослідження, присвячені прізвиськам як різновиду антропонімів (Н. Никулина, М. Ушакова та ін.). Цей вид антропонімів привертає увагу дослідників і в наші дні (Г. Бучко, Д. Бучко, Л. Баранник, Г. Сенік та ін.). Дослідники розкривають мотиви надання прізвиськ, спосіб їх творення, особливості функціонування у мовному колективі. Отже, ця проблема є *актуальною* для сучасної науки. Новизна нашого дослідження зумовлюється тим, що описуваний матеріал ще не був об'єктом спеціального дослідження. *Метою* нашої роботи є виявлення специфіки боксерських прізвиськ у контексті сучасної масової культури. Це передбачає встановлення функціональної

характеристики боксерських прізвиськ та розгляд основних номінаційних моделей, які використовуються при їх творенні. Матеріалом для аналізу послужили 424 прізвиська провідних сучасних боксерів, представлені на сайтах в інтернеті та у спортивному журналі «Ринг».

Прізвиська, як і інші оніми, виконують номінативно-диференційно-ідентифікуючу функцію. Від особових імен прізвиська відрізняються наявністю додаткової конотації, оскільки зберігають зв'язок із апелятивним значенням основ. В особових іменах це значення майже завжди є затемненим [7, 24]. Цим пояснюється наявність специфічно прізвиськової характеризуючої функції. Крім цього, прізвисько виконує експресивну функцію, виражаючи ставлення мовців до іменованої особи та ситуації спілкування. Нарешті, прізвиську притаманна така специфічна функція, як корпоративна, оскільки воно вказує на належність носія прізвиська та тих, хто це прізвисько вживає, до однієї групи. У разі розгляду боксерських прізвиськ комунікативними партнерами слід вважати групу, об'єднану спільними інтересами.

Оскільки боксерські прізвиська є обов'язковою формою іменування боксерів на ринзі поруч з ім'ям та прізвищем, їхнє використання стає своєрідним брендом, тобто рекламною пропагандою [8, 119] для учасників спортивних змагань. На нашу думку, це дозволяє стверджувати, що боксерські прізвиська, на відміну від інших, виконують додаткову рекламну функцію, дозволяючи створювати іміджеву характеристику спортсменів. На рекламний характер прізвиськ вказує також Т. Олійник у статті «Прізвиська як джерело національних традицій» [4, 136].

Президент Консалтингової групи «ІМІДЖ-Контакт» О. Ситников іменує рекламу основним міфом сучасності. Зіставляючи рекламу з міфом, дослідник виділяє такі спільні риси, як повторюваність та винятковість відтворення, зв'язок з ритуалом, метафізичне походження, незмінність основних образів, креативне відтворення, створення концепту оновлення [6, 108–111]. Ці положення можна віднести також до прізвиськ-брендів у боксі. Рекламна функція боксерських прізвиськ реалізується, безумовно, у світлі висловлених положень: їх повторення є обов'язковим на кожному змаганні, що сприяє закріпленню бренду; при цьому повторення відбувається тільки перед початком змагання. Усе це сприяє ритуалізації, створюючи комплекс «символ / обряд». Походження прізвиськ-брендів є анонімним, по-

вторюються ті ж самі смислові структури, що актуалізує певну інформацію. Прізвиська-бренди здатні оновлюватися, не виходячи за межі концепту, який є характерним для певної сфери міфотворчості.

Як вже зазначалося, озвучування боксерських прізвиськ відбувається безпосередньо перед виходом спортсмена на ринг. Незвичною є формула іменування боксерів: спочатку називають ім'я, потім прізвисько, яке нерідко є дво- або багатокomпонентним, і лише в кінці звучить прізвище. Винятковість подібного іменування сприяє його ритуалізації.

Не дивно, що процес творення боксерських прізвиськ у ряді випадків зорієнтований на співзвучність вигаданих та реальних антропонімів: Шеннон The Cannon Бріггс (cannon «гармата»); Дейл The Crow Кроу (crow «крук»); О'Ніл Give 'em Hell Белл (give them hell «ласкаво просимо в пекло!»); Кенні The Raven Крейвен (raven «крук»); Джуніор The Hitter Уіттер (hitter «вбивця»).

Як бачимо, співіснування прізвиськ з офіційними антропонімами пояснюється тим, що вони мають необмежені можливості для створення звучної форми іменування. Крім цього, цінність прізвиська для створення іміджевої характеристики полягає в тому, що воно фіксує певні риси іменованої особи (реальні або вигадані) і зберігає етимологічну прозорість, що надає цій формі іменування додаткової експресивності.

Традиційним у лінгвістичній літературі є аналіз прізвиськ за їх мотивацією, тобто за характером ознаки носія, покладеної в основу прізвиська. Цю класифікацію іменують також семантичною [4, 135]. Виходячи з цього принципу класифікації, в описуваному матеріалі можна виділити декілька груп прізвиськ.

1. Пов'язані з професійною характеристикою боксера. Ця група є найбільшою, вона містить понад 51 % від загальної кількості прізвиськ. Розмаїття представленого в ній матеріалу зумовлює необхідність виділення п'яти підгруп прізвиськ, в яких: а) підкреслюється агресивність та жорстокість боксерів: The Bon crusher (Той, хто розбиває щелепи — прізвисько Джейсона Керрі); одинадцять прізвиськ мотивовані лексемою hitman «вбивця» (прізвиська Томаса Хернса, Міккеля Кесслера, Річарда Хеттона та ін.); п'ять прізвиськ пов'язані з лексемою executioner «кат» (прізвиська Бернарда Хопкінса, Джим-рекса Джаки та ін.); б) демонструється манера ведення бою та по-

ведінка боксера на ринзі: Rocking (Заводний — прізвисько Рональда Беллами); The Gentleman (Джентльмен — прізвиська Генрі Маске, Глена Джонсона та ін., які вказують на чемну поведінку); The Quicksilver (Ртуть — прізвисько Вірджіла Хілла, яке вказує на швидкість реакції та на верткість); в) подається оцінка авторитетності та професійного рівня спортсменів: The Emperor (Імператор — прізвисько Хуліо Сезара Чавеса), The King (Король — прізвиська Сема Солімана, Кеннеді Маккінея та ін.); г) акцентується увага на таких якостях, як сила, мужність, непохитність: The Steel Will (Сталева воля — прізвисько Вільяма Генрі Григзбі); Dr. Steelhammer (Доктор сталевий молоток — прізвисько Володимира Кличка, яке містить також інформацію про захист дисертації); Dr. Ironfist (Доктор залізний кулак — прізвисько Віталія Кличка з тією ж мотивацією); д) демонструються прийоми ведення бою: Dr. TKO (Доктор технічний нокаут — прізвисько Віталія Копитка); The Left Hook (Лівий хук — прізвисько Джеффри Лейсі). У складі цієї групи виділяються прізвиська меліоративного та пейоративного характеру. Меліоративи — це прізвиська, які звеличують особливі досягнення людини [5, 115; 7, 25]. Пейоративи — це імена зі зневажливо-принизливим відтінком значення [5, 77; 7, 25]. Боксерські прізвиська, на відміну від інших типів прізвиськ, мають переважно позитивний характер. При аналізі міфотворення, тобто процесу творення іміджевої характеристики боксера з метою зацікавлення публіки, слід враховувати специфіку боксерських чеснот: до позитивних рис професійного боксера відносять агресивну поведінку на ринзі, яка захоплює та активізує публіку. Тому прізвиська на кшталт The Nightmare (Кошмар), The Terminator (Термінатор), Relentless (Безжальний), The Terror (Жах) слід відносити до меліоративів. Натомість прізвисько The Quiet Man (Тихоня) має негативне забарвлення, характеризуючи флегматичну, неактивну, нецікаву для публіки поведінку боксера.

2. Похідні від імені або прізвища носія прізвиська: Big O (Велике «О» — від імені Олега Маскаєва), Double M (Подвійне «М» — використані ініціали Майкла Лі Мурера), Cool C (Крутий «С» — з урахуванням ініціалів Сіссі Саліфа), C. T. (прізвисько Крейга Томлінсона, яке походить від його ініціалів);

3. Мотивовані зовнішнім виглядом боксера: Big (Великий — прізвисько пов'язано з тим, що Майкл Грант є дуже високим на зріст). Ту ж саму мотивацію мають прізвиська Big Man (Велика людина — пріз-

висько Брайана Нікса), The Clones Colossus (Клонований Колосс — прізвисько Кевіна Макбрайда).

4. Надані на честь когось або чогось. Подібні оніми Н. В. Подольська іменує меморіальними іменами [5, 124]. Від імен видатних боксерів утворені прізвиська: The White Tyson (Білий Тайсон — прізвисько Руслана Чагаєва, яке містить додаткову расову характеристику), The Twin Tyson (Близнюк Тайсона — прізвисько Кліффа Каузера), The Little Tyson (Маленький Тайсон — прізвисько Володимира Сидоренка), The Dutch Sonny Liston (Голландський Сонні Лістон — прізвисько з додатковою національною характеристикою Рішеля Херсісія). Зв'язок із певною подією у житті боксера містять прізвиська: A Force (Спецназ — прізвисько Одлі Гаррисона, пов'язане зі службою у спеціальних військах США), USS (прізвисько Стівена Каннінгхема, який служив на авіаносцях «USS America» та «USS Enterprise»), El Olimpico (Олімпієць — прізвисько Даніеля Торреса, який представляв Колумбію на олімпіаді в Атланті у 1996 році).

5. Пов'язані з місцем проживання, походження: The Easton Assassin (Убивця з Істона — прізвисько Ларрі Холмса, який мешкав у цьому місті), The Nigerian Nightmare (Нігерійський кошмар — прізвисько Семюеля Пітера, який народився у Нігерії), The Bull from Bosphorus (Боспорський бик — прізвисько турецького боксера Сінана Саміля Сама), Гордість Казані (прізвисько російського боксера Вадима Токарева, який зараз проживає в цьому місті).

6. Пов'язані з національною або расовою приналежністю: Російський вітязь (прізвисько російського боксера Олександра Поветкіна), Російська пантера (прізвисько російського боксера Олександра Алексєєва), Die Deutsche Eiche (Німецький дуб — прізвисько німецького боксера Тімо Хоффмана). При наданні цих прізвиськ діє принцип відносної негативності, сформульований В. Никоновим, згідно з яким мотивуючою ознакою власної назви стає рідкісна ознака, яка відрізняє певну людину чи об'єкт від інших людей та об'єктів. Серед боксерів більшість — це американці та латиноамериканці, отже походження з Росії чи Німеччини служить диференційною ознакою. Расовою приналежністю мотивовані прізвиська: Білий вовк (прізвисько Сергія Ляховича), The White Buffalo (Білий буйвіл — прізвисько Франса Боти), The Black Rhino (Чорний носоріг — прізвисько боксера афро-американського походження Кліффорда Етьєна).



Прізвисько — це факультативний вид антропоніма. На відміну від антропоніма, який закріплюється за людиною на все життя, прізвисько може змінюватись, що обумовлює потенційну можливість наявності в однієї людини кількох прізвиськ. Різні прізвиська боксера можуть мотивуватися різними ознаками носія. Так, різну мотивацію мають прізвиська Денні Уільямса. Прізвисько The Dynamite (Динаміт) вказує на поведінку боксера на ринзі; The Man (Справжній чоловік) містить характеристику його особистих рис; The Brixton Bomber (Бомбардир із Брикстона) вказує на професійну поведінку та походження боксера; The Legend Killer (Вбивця легенди) пов'язане з важливою подією в його житті — він здобув перемогу у двобої з Майком Тайсоном. У молодшому віці боксер Хуан Діас мав двочленне прізвисько прикладкової моделі The Baby Bull (Бик-дитина), яке з часом трансформується в The Papa Bull (Батько-бик). Трансформація прізвиська пов'язана, як бачимо, з віковою характеристикою боксера.

Багатоіменність може бути зумовлена прагненням зберегти експресивність прізвиська, яке при тривалому використанні втрачає частину своєї експресії. У подібній ситуації іміджмейкер повинен знайти новий піар-хід, який стане цікавим для публіки. Так, Флойд Мейвезер має прізвиська The Pretty Boy (Красунчик) та The Money (Гроші). Перше з них характеризує зовнішність боксера, а друге пов'язане з вечіркою, на якій Мейвезер розкидував гроші.

Крім того, прізвиська можуть мати різні джерела походження (творчість іміджмейкера, публіки, журналістів) і співіснувати одночасно. На нашу думку, саме публіка та журналісти породжують прізвиська пейоративного характеру. Меліоративи виникають, як правило, внаслідок розробки іміджмейкером характеристики певного боксера. Так, Ленс Вітакер має прізвисько The Mount (Гора), яке характеризує його зовнішність, та прізвисько Goofy (Тупий), яке, на наш погляд, виникло внаслідок ставлення глядачів до його поведінки на ринзі. Прізвисько Анджея Голоти The Powerful Pole (Могутній поляк) є продуктом творчості іміджмейкера, а прізвисько The Foul Pole (Нечесний поляк) створено глядачами та журналістами внаслідок того, що Анжей Голота, досить неврівноважений боксер, постійно використовує заборонені прийоми ведення бою.

Як вже зазначалося, для прізвиськ-брендів є характерною незмінність основних образів. Це призводить до появи однотипних боксер-

ських прізвиськ, створених на основі кліше, закріплених у масовій свідомості. Адже формування боксерських прізвиськ відбувається у межах масової культури, яка є спрощеною, проте універсалізованою, прийнятною формою для широкого порозуміння [2, 184]. Іміджмейкери, створюючи ім'я-образ, нерідко звертаються до назв тварин. Це сприяє появі прізвиськ-метафор, в яких боксерські якості порівнюються з явищами дикої природи. Цьому сприяє те, що переносне значення слів *лев*, *бик*, *буйвіл*, *пантера*, *носоріг*, *акула* тощо співпадає в різних мовах, є загальноприйнятим — це символи сили, мужності, спритності, агресивності. Однакові твірні основи онімів зумовлюють необхідність розширення кількості компонентів прізвиська. Так виникають ад'єктивні словосполучення та номени прикладкової моделі. У більшості випадків використання ад'єктивних конструкцій сприяє здійсненню індивідуалізуючої функції прізвиська.

Структурний аналіз боксерських прізвиськ не був предметом нашого дослідження, однак попередні підрахунки свідчать про те, що найбільш поширеними є однокомпонентні прізвиська (51 % від загальної кількості назв). Серед дво- та багатоконпонентних прізвиськ достатньою продуктивністю відрізняються ад'єктивні словосполучення, які є привабливими з огляду на наявність чіткої мотивації. Наші висновки підтверджуються положеннями, сформульованими при аналізі російських прізвиськ [1, 288], що дозволяє говорити про наявність певних універсальних моделей, які використовуються при творенні цього виду антропонімів.

Отже, використання боксерських прізвиськ у сучасному інформаційному дискурсі характеризується поліфункціональністю. Провідне місце серед цих функцій належить рекламній, яка напряму пов'язана з іміджем боксера. Прізвисько, подібно до іміджу, покликане представити особу чи організацію масовій аудиторії у спрощеному, а отже більш доступному вигляді. Логічно припустити, що прізвиськами часто виступають клішовані конструкції. Саме тому продуктивною твірною основою для боксерських прізвиськ стають назви тварин. Подібні номінативні форми активно використовуються з двох основних причин. По-перше, у нашій свідомості кожна тварина асоціюється з певним обмеженим набором людських якостей. По-друге, тварина схильна до агресії, що адекватно відповідає діяльності боксерів.

Подібно до іміджу, який може змінюватись залежно від життєвої необхідності, прізвиська боксерів також характеризуються певною варіативністю. Більше того, необхідність додаткового самовираження іноді призводить до одночасного існування кількох прізвиськ. При цьому необхідно пам'ятати про різні джерела появи прізвиськ — ними стають іміджмейкери, журналісти та вболівальники. І якщо перші працюють виключно над створенням меліоративних конструкцій, то креативний потенціал журналістів та вболівальників може призводити до появи досить образливих пейоративів.

Таким чином, боксерські прізвиська являють собою приклад продуктивної поліфункціональної комунікативної моделі в сучасній масовій культурі. Нарочита спрощеність боксерського прізвиська полегшує процес комунікації з масовою аудиторією, а наявна у прізвиську образність збуджує уяву й переводить комунікативний дискурс у міфотворче поле, яке повністю відповідає комерційним інтересам сучасного спорту.

#### БІБЛІОГРАФІЯ

1. Данилина Е. Ф. Прозвища в современном русском языке / Е. Ф. Данилина // Восточнославянская ономастика : Исследования и материалы. — М. : Наука, 1979. — С. 281–297.
2. Квіт С. Масові комунікації : підручник / С. Квіт. — К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. — 206 с.
3. Никонов В. А. Введение в топонимику / В. А. Никонов. — М.: Наука, 1965. — 179 с.
4. Олійник Т. Прізвиська як джерело національних традицій / Т. Олійник // Наукові записки. — Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. — Вип. 37. Серія : Філологічні науки (мовознавство). — С. 134–136.
5. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. — М. : Наука, 1978. — С. 115.
6. Ситников А. Победа без победителей : Очерки теории прагматических коммуникаций / А. Ситников, М. Гундарин. — М. : Консалтинговая группа «ИМИДЖ-Контакт», 2003. — С. 108–111.
7. Суперанская А. В. Структура имени собственного (фонология и морфология) / А. В. Суперанская. — М. : Наука, 1969. — 208 с.
8. Сучасний словник іншомовних слів / [укл. : Скопненко О. І., Цимбалюк Т. В.]. — К. : Довіра, 2006. — С. 119.
9. New Webster's dictionary and thesaurus of the English language. — Danbury : Lexicon publications, inc., 1993. — 1216 p.